

земельних відносин, і розмаїтість способів, технологій, часу споживання властивостей землі, що створює велику кількість об'єктів управління земельними ресурсами, явищ і процесів.

До основних напрямів використання земель населених пунктів відносять: територіальну організацію процесу використання землі; інформаційне забезпечення процесу використання земель; встановлення правового статусу земель (власність, користування, оренда, обмеження, обтяження); визначення видів використання землі (розширене використання) на основі природного й економічного стану земель.

Аналізуючи особливості управління земельних ресурсів населених пунктів, можна констатувати, що крім виробничої, вони відіграють важливу соціально-культурну, рекреаційну та екологічну функції, реалізація яких полягає у розміщенні житлових будинків, підприємств, елементів виробничої і соціальної інфраструктури в умовах обмеженості земельних ресурсів. Основні проблеми, які виникають у зв'язку з перерозподілом земельних ділянок населених пунктів полягають у розмитості та недосконалому переліку законних прав та обов'язків органів місцевого самоврядування і землекористувачів у питаннях купівлі-продажу земельних ділянок.

Україна, володіючи високим земельно-ресурсним потенціалом, використовує його недостатньо ефективно. Науковці вважають, що 1/3 земель перебуває в запущеному стані і не використовується належним чином. Більшість населених пунктів не має планів забудови, що призводить до неефективного та нераціонального використання цих земель через недосконалість нормативної бази. Тому подолання існуючих проблем характерне для кожного населеного пункту і їх вирішення можливе шляхом розробки державою відповідних законодавчих актів, з наступною реалізацією їх органами місцевого самоврядування шляхом застосування принципово нових підходів до управління і використання земельних ресурсів сіл, селищ та міст. Ми вважаємо, що значна кількість наукових положень щодо управління земельними ресурсами населених пунктів потребують суттєвого коригування.

УДК: 633.8

ОНТОГЕНЕЗ ГІСОПУ ЛІКАРСЬКОГО (*HISSOPUS OFFICINALIS L.*)

Ткачова Є.С., аспірант
Федорчук М.І., д-р с.-г. наук, професор

Одним з основних напрямків дослідницької роботи ефіроолійних культур є їх інтродукція, тобто введення в культуру перспективних родів та видів для їх подальшого ефективного використання у лікарських, харчових та декоративних цілях. До того ж, інтродукція рослин, які мають широкий спектр напрямків застосування сировини, дає можливість знайти необхідне вирішення проблем її

нестачі у виробництві. Для того, щоб оцінити успішність інтродукції будь - якого виду рослин, потрібно визначити особливості його онтогенезу, який дає можливість докладніше дослідити біологію виду та характерні особливості окремих етапів і фаз формування структур рослини. Виявлення особливостей онтогенезу при інтродукції рослини дозволяє встановити всю послідовність індивідуального розвитку в конкретних едафічних та кліматичних умовах.

До однієї з найперспективніших рослин для промислового вирощування в умовах Півдня України є гісоп лікарський (*Hyssopus officinalis* L.) родини *Lamiaceae*. Гісоп є полікарпічною рослиною, тобто багаторічником, що цвіте та багаторазово плодоносить протягом декількох років. За системою життєвих форм Раункієра рослина є хамефітом, тобто бруньки відновлення знаходяться близько до поверхні ґрунту. Взимку вони захищені сніговим покривом, або у південних регіонах частково закриті відмерлими залишками рослин, що лежать на поверхні ґрунту. Стиглі плоди гісопу миттєво розтріскуються, а насіння розкидається навсібіч, тобто за типом поширення рослина є механохором.

Рисунок 1. Самосів гісопу лікарського

Виділяють три вікові періоди онтогенезу гісопу лікарського: латентний, прегенеративний, або віргінальний та генеративний. Латентний період рослини гісопу є онтогенетичним станом насінневого спокою. Насіння гісопу лікарського знаходяться у стані спокою протягом нетривалого періоду. Доказом цього є виникнення біля материнської рослини самосіву.

За даними Л. Котюк (2015) в умовах Ботанічного саду ЖНАЕУ у латентний період зібране насіння характеризувалося високою життєздатністю. Лабораторна схожість становила 97,5% після збирання врожаю. Через 3 роки енергія проростання насіння знижувалася до 76,8%, а через 7 років до 55,8%. Польова схожість була нижчою за лабораторну на 20%. При культивуванні гісопу лікарського в умовах Передгірського Криму за інформацією О. Шибко (2012) проростання насіння починалося на 3 добу, максимальна енергія проростання відмічалася на 5 добу. Енергія проростання складала 82,2 – 93,3%, а польова схожість - до 76,6%. Дослідження О. Гладишевої (2016) на території Ботанічного саду ВГАУ ім. Б.О. Келлера

показали, що перші проростки насіння з'являлися на 5 добу дослідів, а найбільше число спостерігалось на 7 – 8 добу, схожість насіння складала 92%, а енергія проростання - 84%. В наших умовах лабораторна схожість складала 86,6%, енергія проростання – 98,5%.

Після латентного настає прегенеративний або віргінільний період розвитку рослини. Настанням періоду вважають час від появи сходів до початку генеративної фази розвитку рослини. У прегенеративний період гісоп проходить чотири онтогенетичних вікових стани: проростки, ювенільні, іматурні та віргінільні рослини. Проростками є однопагонові рослини, у яких спочатку з'являється корінець, а потім пара сім'ядольних листків, що мають округлу форму. В польових умовах Полісся України сходи гісопу лікарського з'являється через 7 - 22 доби, а в умовах Криму, в середньому, через 10 – 22 доби, залежно від погодних умов. В лабораторних умовах тривалість періоду складає 7 – 10 діб. В лабораторних умовах Півдня України цей період становив в середньому 7 – 8 діб. Початком ювенільного вікового стану вважають появу перших справжніх листків за умови збереження сім'ядольних листків. Рослини активно збільшують темп свого зростання після появи 3 пар справжніх листків. Ювенільний віковий стан продовжується початком формування в пазухах листків центрального пагона пагонів першого порядку. Іматурні рослини є перехідними від ювенільних до дорослих. Вони часто зберігають окремі елементи первинного пагона. Форма листків гісопу змінюється на ланцетоподібну. Тривалість іматурного періоду в лабораторних умовах складає 25 – 30 днів. Віргінільний період пов'язаний з формуванням первинного куща гісопу. Саме в цей період рослина накопичує необхідні пластичні речовини для переходу до генеративної фази розвитку. Всі частини рослини збільшуються у розмірі та набувають форми дорослої рослини: стебло стає більш вираженим чотиригранним. З настанням генеративного періоду починає формуватися суцвіття. Рослина гісопу стає каудексальною (каудициформною), тобто утворюється здерев'яніле утворення, яке розширюється на кордоні зі стебловою та кореневою частинами рослини. Саме в генеративний період відмічається найактивніший ріст гісопу лікарського, а сам період є найтривалішим.

Таким чином, рослина гісопу лікарського в умовах Півдня України проходить відповідні стадії, залежно від ґрунтово-кліматичних умов.